

140

HYPERION

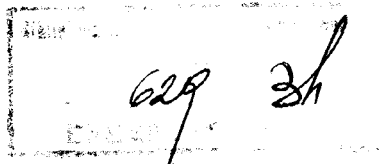
REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

Director: C. ARGINTARU

COLABOREAZĂ:

*C. Argintaru, Gh. Retezeanu, Iuliu Boșan (tr. din Ady Endre),
George Popa (tr. din Petőfi), N. Brana, Sandu Arianu, Ion Th
Ilea, Mircea Constantinescu, Marcel Velter, I. N. Schintee-Seuca,
Augustin Tătaru și Alex. Munteanu
Teatru, Operă, Cărți, Reviste și Știri
Vignete de Marcel Olinescu*

ANUL II — Nr. 1 DIN IANUARIE 1933 — CLUJ

MUMA PĂDURII

Răde ceru 'n vârf de ulmi
 și oprește zarea 'n locul
 unde și-a pierdut o fată
 fecioria și norocul.

Seara când își lasă geana
 drumul cântă haiducie,
 iar în plai la Fugășin
 lângă pivnița pustie,
 roi de Iele, despletite,
 joacă 'n jurul nucului,
 dau târcoale
 braniștei,
 când în noapte se descarcă
 de-un zănatic trei pistole.

Când se ivesc zorile
 și alungă neagra besnă,
 Muma Pădurii,
 cu piciorul rupt din glesnă,
 moaie troscot într'o pivă
 și-l descântă 'n prag de ziuă,
 stropind casa unde doarme
 biata fată ce-a greșit,
 orbe ne'nțelese spune
 în grai aspru, răgușit:

— Trupul tău să nu mai simtă
tremurare la dănaç,
iară sâni-ți tari ca piatra
ce-au înebunit voiniciei,
să-i sugrume câte-un rac.

Ion al Leancăi plecă 'n lume
lăsând casă și copii
c'a pierdut cu tine vremea
toată vara printre vii.

Gheorghe Oprea, flăcău mândru,
era gata de'nsurat,
dar când apă tu i-ai dat
din găleata ta să bea,
l'a lovit o boală grea,
și de-atuncia zăce 'ntr'una
de izdat.

Pentru așa păcate grele,
ochii ce-ți lucesc în cap
ca două mure,
în blestem să nu mai vadă
horă, praznic și bordei, —
toată viața s'o petreci
ca strigoaică prin pădure.

CĂLĂTOR!

*Nu trece nepăsător pe lângă nimic!
Chiar o vatră de cenușe lâng'un colnic
Arată că suflete s'au încălzit la foc, —
Câți n'or fi fost bătuti de nenoroc!*

C. ARGINTARU

UN DUEL ORIGINAL

În urma unui schimb de lovituri și cuvinte jignitoare mai dezono-rante decât localul de proastă reputație în care chefuiseră până după miezul nopții, ziaristul Porneanu trimise martori ajutorului de judecător Rotea, excelent prieten din vremuri de răstriște, a căror amintire o înecau amândoi, până ieri, în vin porfiriu.

Foarte liniștit, iluminat de stereotipu-i zâmbet convențional, Rotea declară martorilor primiți, că el nu înțelege să se bată în duel când duelul e o parodie, și întinzându-și mâna tremurătoare în direcția opusă părții de oraș în care Porneanu obișnuia să-și odihnească truditele-i oase. Într-o cameră cu privirea spre steaua polară, își îndreptă indexul amenințător către paltonu-i din cuiu, rostind sentențios cu vocea-i răgușită și ușor scandată: „Da, nu mă bat de formă, dar vreau să mă bat în fond, să scap societatea de un imbecil abrutizat de alcool; vreau să mă bat pe vieată și pe moarte și de aceea, domnilor, martorii mei vă vor găsi cel mult peste trei ore“.

A doua zi când printre genele nopții se întrezăria lumina zilei, trei automobile duceau pe martorii îmbrăcați ca de mare sărbătoare și pe cei doi medici în păduricea dela marginea orașului. Un întârziat tocmai când să intre în casă, îi zări, și satisfăcut își dădu părerea că și aceștia trebuie să fie noctambuli.

Dimineata era aspră. În ajun seara ninsese, iar dinspre zori frigul smălțuise neaua, care, subt razele soarelui ce se ivia în depărtare sgribulit, strălucia în culori ca ale curcubeului, îmbinate mereu în chipuri felurite.

Medicii, la distanța cerută de codul onoarei, își desfăceau trusele cu instrumente și medicamente, revizuiu-le din nou cu meticulozitate, inconștient, fiecare dorind prilejul intervenției.

Martorii judecătorului, advocați de seamă, gravi și solemnii față de ceilalți, mulțumiți în fond că vor putea să-i ceară contraservicii, încercaseră pistoalele cu miez de pâine.

Martorii gazetarului, artiști narsistici până la paroxișm, înciu-dați că nu putuseră să convingă adversarii să încarce pistoalele cu gloanțe dum-dum fulgerau din ochi pe ceilalți martori sau se uitau cu dispreț la etalajul terapeutic inutil al medicului advers.

Trecuseră două ore de înghețare generală. Mucalit, medicul judecătorului aprinsese din vreascuri și din vată înmuiată în alcool

un mic foc care îi măria posibilitatea de a ceti în voie, stând pe cutia de instrumente pusă în dungă, cele din urmă știri doctoricești dintr'o revistă medicală străină. La opt și jumătate —, trecuse o jumătate de oră peste termenul fixat — impaciențați advocații începură să-și consulte agendele: unul trebuia să fie la nouă și jumătate la tribunal pentru un proces de divorț; altul, la judecătoria de ocol pentru o evacuare; câteva minute, apoi unul plecă să se uite în calea judecătorului; iar celălalt se îndreptă către focul aprins de descendentul profesional al lui Hipocrate.

Ce-i de făcut, domnule doctor?

Am fost solicitat pentru a da un serviciu medical în caz de nevoie și aștept. Eu n'am venit în calitate de prieten, ci de medic, așa că-mi convine să aștept cât de mult; consultațiile le am după masă și 'n prezent nu-mi e frig. Apoi doctorul trebuie să aibă răbdare, mai ales în specialitatea mea de medic obstetrician.

Martorii lui Porneanu din cauza așteptării se îndârjiseră și mai mult împotriva ajutorului de judecător Rotea. Din gurile lor fumul ieșia necurmat, ca din două hornuri de case înșărite. După ce se uitase de mai multe ori la ceas, medicul chemat să îngrijească de o eventuală sgărietură a ziaristului, se hotărî să interpeleze pe ceilalți în privința unui proces verbal prin care să învedereze că duelanții nu s'au prezentat pe teren.

— Nu poate fi vorba de proces verbal, zise Bartaș, sculptorul: desigur că, venind încoace, s'au întâlnit pe drum. S'au înjurat și s'au bătut din nou, deci să așteptăm.

Puțin mai târziu, când țigările celui alt martor, violonistul Poșteanu se isprăviseră, noua propunere a doctorului, vehementă de această dată și întărită cu amenințarea că va pleca singur, fiind așteptat la ora zece să facă o transfuzie de sânge unei contese maghiare, fu primită în unanimitate.

Salutări reci și, în curând, automobilele se opriră în centrul orașului, în dreptul bodegei „La botul calului“, unde unii localnici obișnuiau, în timpul iernei, înainte de a începe truda cotidiană, să-i atâte, prin câteva înghițituri de rachiu fiert cu miere, forțele dobândite în timpul nopții, așa cum calul, scos dimineata din grajd, numai după vre-o două trei bice, își desmortește mușchii.

La o masă încărcată cu sticle de vin, goale și pline, Porneanu și Rotea se duelau de zor. Se întâlniseră la bariera orașului, se uitaseră unul la altul, își zâmbiseră și pe urmă, împăcarea se desăvârșia în bodega centrală. Dând fiecare câte 500 de lei la cassă, hotărâseră ca cel ce nu va mai putea să bea „ex“ să plătească întreaga consumație și, în fața celui alt, să se considere pentru totdeauna drept „adevăratul abrutizat de alcool“.

Arbitri erau patronul bodegei, un pensionar dela primărie și comandatul pompierilor, cari fără vre-un diferend sau angajament între ei se duelau la rândul lor, dar cu munițiile beligeranților princi-

ADY ENDRE

LA ȚĂRM DE APE 'NTUNECOASE

La țărm de Babilon am stat
 Și gândurile pe alte țărmuri m'au purtat.

Văzui în juru-mi suferinți mărunte
 Și-i bîri multe, bolnave, cărunte.

Sufletul mi-l frânseră grozave sbuciumări
 Și am fost eroul micilor visări.

În unele clipe aproape am crezut
 Și-atunci Cel de Sus în mine a apărut.

Lira 'n cui mi-am spânzurat-o
 Și lira iarăși eu mi-am luat-o.

Boala, îndoiala, petrecerea și vinul
 Mă arseră 'n suflet și-mi dădură chinul.

Cântăreț am fost printre cei dintâi
 Până-mi căzu capul jos pe căpătâi.

O, câte bucăți îmi rupsei din mine
 Căzând obosit în lungi suspine.

Bătut de vânturi aspre și de un rece val
 Stau pierdut și singur la al Babilonului mal.

Tr. de IULIU BOȚAN

PETŐFE

FIINȚĂ MOARTĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Eu nu mă bucur dacă
 Vin primăveri și flori,
 Eu nu mă 'ntristez dacă
 Vin ierni cu triști flori.

Cu voi dușmani, prieteni
 De-acum o să sfârșesc;
 Nu mai urăsc pe nimeni,
 Pe nimeni nu iubesc.

Orice amurg de toamnă
 În neguri îmbrăcat,
 În inima-mi adâncă
 Plăceri mi-a 'nfășurat...

N'am nici o bucurie
 Și nici melancolii.
 Simțiri și doruri, toate
 Mi-au adormit, pustii.

Între derinți rămas-a
 Doar una și o cânt:
 Să dorm... de-aici 'nainte
 Subt bulgări de pământ...

Trad. de GEORGE POPA

FURCOI

Niciodată nu mi-a plăcut să povestesc fapte din război. Mi-aduc aminte de un prieten al meu, bun vânător, care vâna rar, dar întotdeauna se întor-
 cea încărcat de vânat. Mergea la sigur. Ei bine, omul acesta n'a povestit
 niciodată o faptă de vânătoare. Când auzea pe vânătorii de ocazie povestind
 „vânătoarește“, el se depărta. Știa că „vitejii“ spun minciuni. La fel când
 auziți pe foștii luptători povestind fapte grozave de război, să știți că vor
 să se laude! Mai ales ofițerii de legătură, dela Statul major sau cei dela
 etape, împreună cu gradele inferioare respective, simt nevoia de a povesti
 vitejii imaginabile spre a-și justifica, unii dintre ei, decorațiile primite.

Am întrebat odată pe tata cum s'a dat atacul la Smârdan în 1877 și el,
 drept răspuns, m'a trimis să dau apă cailor. Dacă totuși voi povesti un epi-
 sod din marele nostru război, o fac pentru amintirea bunului meu soldat
 rezervist Furcoi, care socotește războiul ca o binefacere pentru el.

Eram în dimineața zilei de 11 Iulie 1917 cu compania în spatele unui
 batalion din 24 Infanterie la Poiana Incărcătoare, cota 711, dela Mărăști. Ba-
 talionul suferise mare pierdere și după masă batalionul meu de vânători,
 din care făceam parte, îl înlocuise. Inamicul rezista mereu pe această bles-
 temată cotă. Pe panta acestui deal, compania pe patru rânduri de trăgători,
 se afla la jumătatea dealului, soldții ascunzându-se cam cum puteau, prin
 tufișuri, după arbori și prin gropi de obuze. Artileria noastră își făcuse cu
 prisosință datoria. Vârfulurile fagilor rămaseră ascuțite ca de mână de om.
 Cântecul păsărilor dispăruse din cauza teribilului bombardament început în
 seara zilei de 9 Iulie și durase până în ziua de 11, ora 1 din noapte, când
 trupele au pornit la atac. Nu mă puteam apropia de tranșeele din vârful
 cotei din fața mea din cauza celor două mitraliere și a mortierului din șan-
 țul inamic. Așteptam seara. Dau ordin sergenților Petică și Dănilă să im-

pingă fiancul drept al companiei mai spre inamic, pădurea fiind mai deasă în acea parte. In spatele meu se afla soldatul rezervist Furcoi, om ca de 45 de ani, moale și mereu codindu-se în fața pericolului. Il iertam, fiindcă era cel mai bătrân din companie, om cu patru copii. In acel moment strig:

— Furcoi, târăște-te cum poți și spune sergentului Petică să aibe grije ca mișcarea înainte s'o facă cât se poate de încet și numai câte un om să pornească înainte, 10 metri, și apoi să urmeze tot așa câte unul.

Furcoi era supărat de acest ordin care-l deștepta de toropeala lui din fundul gropii. Nu zise nimic, se sculă alene și plecă bosumflat, în picioare, fără să se târască pe burtă cum trebuia să facă în asemenea împrejurări. Nu făcu doi pași și un glonte dum-dum îl lovi în brațul drept. Arma îi căzu împreună cu mâna din cot.

— Aoleo, m'au omorît. Copilașii mei. Vedeți, domnule locotenent? Era ca o înmputare și suna așa: vedeți cum m'ați nenorocit pentru toată viața, lasându-mi copilașii pe drumuri, dacă nu mi-ați dat pace, că bine ședeam în fundul gropii. Am dat ordin la doi soldați să-l ducă până la brancardierii ce se aflau în apropiere și de aici la ambulanță. Până seara m'am gândit mereu la Furcoi. Imi suna în urechi „copilașii mei” și vedeam lacrimile șiroaie pe obrajii înegriți ai lui Furcoi, iar mâna ruptă din cot o vedeam ridicată spre mine ca o muștrare de răul ce îl făcusem. Dacă nu-i dam ordin să se ducă la sergentul Petică, era omul cu mâinile amândouă și muncea, de scăpa cu zile, să aducă pâine copiilor. Nu puteam să-mi explic, în acel iureș, de ce mă credeam vinovat. Noaptea s'a lăsat tristă pe spicul fațelor ascuțiți de ghiulele ca niște frigări pentru friptură ale unor excursioniști.

In două zile am pierdut 65 de soldați și pe cei doi sergenți. Imi amintesc de toți și parcă îi văd și acuma cum mergeau la atacuri, tăcuți și resemnați. Glumele, cari altă dată le omorau timpul, dispăruseră.

In aceste două zile n'a mâncat nimeni nimic și nici apă n'a băut nimeni cu toate că era zi de vară. Fumătorii nici nu mai pomeneau de tutun deși primiserăm cu toții, în ajunul luptelor, din belșug. Tot timpul cât a durat războiul și până la terminarea lui, mereu m'am gândit la Furcoi. După ce m'a demobilizat și când zăream câte un invalid de război cu mamă de lemn, cerșind la câte un colț de stradă, mi se părea că văd pe Furcoi, cerșind și el pâine pentru copii lui și... din cauza mea. In România visată de generații dealungul veacurilor, invalizii cari au întregit neamul nostru, cerșesc la colțuri de stradă, în timp ce streinii pripășiți printre noi și politicianii șariatani și nemernici fac averi și mereu sunt în fruntea Statului, văduvele și orfanii de război măresc numărul muritorilor de foame. Și cu toate aceste nedreptăți sunt și oameni cari nu regretă că au rămas infirmi din război.

Acum câțiva ani ducându-mă într'un oraș din provincie, merg în cazarma regimentului din acea localitate unde cunoșteam pe colonel. Când să intru pe poartă, lângă sentinelă, un bătrân scund și gros, fără o mână, ia poziția și mă salută militărește.

— Să trăiți, domnule căpitan, demult nu v'am văzut. Să dea Dumnezeu sănătate. Ce dor imi era de dumneavoastră. Bine că vă mai văd o dată că cine știe cum a-și fi putut să vă mulțumesc. Vă uitaji cu nedume-

rire la mine, — nu mă mai cunoașteți. Eu sunt soldatul Furcoi, rănit la cota 711, când m'ați trimis la sergentul Petică. La auzul acestor vorbe îngălbenii. Credeam că o să spună cât e de nenorocit c'o mână din cauza ordinului meu, deși era bine îmbrăcat și roșu la față. Nici nu-mi da răgaz să-i răspund și bine făcea căci nu aveam ce să-i spun imediat și cum să-l mângâi de nenorocirea lui, cu toate că eram și eu invalid de război ca și el. Credeam că o să-mi spună:

— Vezi, dacă m' i trimis atunci și am rămas fără o mână din cauza ta, te-a pedepsit și pe tine Dumnezeu și ai rămas și tu invalid, ba mai rău ca mine. Dar Furcoi era vesel și îi ceteam pe față bucuria că mă vede.

-- Domnule căpitan, fii așa de bun și pofteste în cantina regimentului -- o am în arendă -- și să stăm o leacă de vorbă, căci domnul colonel vine tocmai către 12 și când vom auzi gornistul sunând vă duceți și-i vorbiți. Mă lăsați dus de Furcoi în cantină. Cum intră și dădu ordin:

-- Ileano, uite domnul căpitan al meu din război, de care ți-am vorbit mereu, vino să te vadă. E nevasta mea. Mereu vă roagă sănătate.

O femeie chipeșă, brunetă, vioaie și bine hrănită, c'un șorț alb atârându-i de gât, se apropie de mine.

-- O, cât avem să vă mulțumim, domnule căpitan, cum vorbeam și cu fică-mea -- e studentă la Litere în București -- după cum spune bărbat-meu, de nu-i dați dumneavoastră atunci ordin, cine știe dacă nu murea pe acolo sau scăpa teafăr și tot nu era mare ispravă, dar așa, fiind invalid de război a luat cantina asta, — și mulțămim lui Dumnezeu, — o ducem destul de bineșor. Nu înțelegeam de ce îmi mulțămesc acești oameni și pentru ce?! Nu scoteam un cuvânt. Vorbeau amândoi și eu ascultam doritor să aflu ce vor și de ce îmi mulțămesc. Furcoi îi porunci soției să meargă și să frigă un pui de găină, căci după ce voi termina cu domnul colonel voi lua masa la el. Nici nu așteptă să vadă dacă primesc sau nu. Până atunci aduse niște mastică și două păhărele, apoi începu povestea. Tăceam, gustam din mastică și Furcoi începu să spună cum a stat în spital, cum i-a tăiat mâna, apoi i-a lăsat la vatră. A venit acasă tocmai le vreme căci Rușii în retragere prin satul lui, jefuiau tot. A dus-o destul de rău vreo doi ani. Dar într-o zi ducându-se la oraș la Administrația Financiară după amărâta lui de pensie, a întâlnit un prieten care i-a deschis ochii.

-- Mă, Furcoi, tu ești invalid de război, ia cantina regimentului de cavalerie, căci în acest corp sunt numai soldați bogăți și e afacere bună. Te pricopsești, Furcoi, Mie nu vrea colonelul să mi-o dea. Am banii gata pentru garanție și licitație, dar colonelul spune că n'o dă decât unui invalid de război, chiar dacă n'ar avea niți un ban. Dă fuga, Furcoi, frate-meu, — mi-a zis, — și ia cantina să mănânci și tu o pâine mai ușor și să-ți faci și tu un cămin. Cel care a avut-o până acum, numai în doi ani și-a cumpărat deja casa. Indemnăt de prietenul meu m'am dus la domnul colonel — Dumnezeu să-i dea sănătate — și cum m'a văzut a dat ordin să-mi facă contract pe zece ani. N'aveam la mine decât 15 lei pentru pâine. La o săptămână mi-am adus nevasta și copiii și de atunci sunt aici, după cum vedeți. Anul trecut mi-am cumpărat și o căsuță cu etaj, pe strada gării. Am

și ceva bănișori la bancă. Fata mare e studentă la București, cea mică e în clasa V de liceu; un băiat termină la anul școala militară, iar cel mai mic e în clasa I de gimnaziu. Și, mulțămesc lui Dumnezeu, suntem toți sănătoși. Dacă muream în război îmi rămâneau copilașii pe drumuri, iar dacă veneam teafăr acasă, cu vremurile astea de efitinătate a muncilor, o duceam greu. Așa, fiindcă am fost invalid, s'a milostivit de mine domnul colonel și mi-a dat cantina regimentului. Are soldați, copii de oameni avuți, căci călărașii trebuie să aibe avere acasă să-și ia cal și să suporte cheltuelile drumurilor, mereu cu schimbul. Și banii lor rămân la mine. Am vin bun. Femea mea are bucătăreasă și servitoare și le gătește. Cer mereu numai pui fripți, că au de unde plăti. Când soldații iau solda, mi-o aduc măe și eu le dau ce le trebuie. Procur vin pentru popotă din cel mai bun. Și, înfine, să nu zic într'un cîas rău, îmi merge binișor. Și asta, zău, la drept vorbind, v'o datoresc numai dumneavoastră. Am auzit atunci, — eram în spital — că au murit mulți în noaptea aceea.

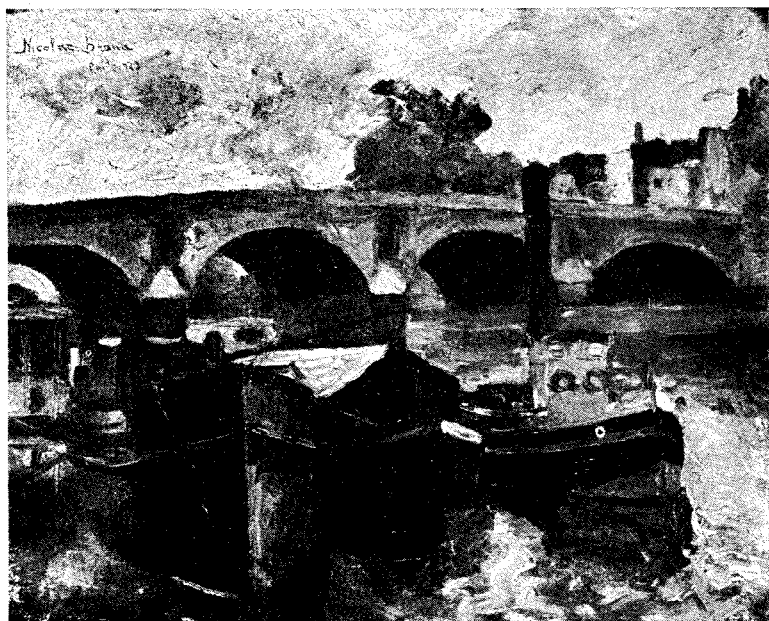
— Bine, Furcoi, sunt vesel că te văd mulțămît. Nu uita, că doar tu și poate încă câțiva, puțini la număr, dintre invalizi, au avut norocul tău. Cei mai mulți cerșesc, Furcoi.

— Da, domnule căpitan, așa este, că pe la mine vin mulți și-i ajut și eu cu ce pot. Cum îi întălnesc le dau și eu câte un ban, că de, sunt camarazi mei, și rău face țara de nu se îngrijește de ei.

Goarna a sunat. Colonelul a venit și eu i-am eșit în cale. Peste o oră când coboram scările cu comandantul, Furcoi m'aștepta la eșire. I-am dorit sănătate și am plecat.

C. ARGENTARU

BCU Cluj / Co REPAOS PE SENA, ULEI DE N. BRANA

NOEMVRIE

În seara asta, Amintirea în mare doliu, suie agale — cu brațele pline de flori — spre cetatea Morții.

Vieața, acolo sus pe țărâna mormintelor, își tremură simbolul: lumânarea aprinsă.

...Durerile își împletesc imnul înlăcrimat... gândul bate zadarnic la poarta Necunoscutului.

Prin mulțime, serafimul credinții abia întâlnește câte un ins din ceata sa, să-i dăruie din panerul mângâierii.

Prin nopți se deslușește chemarea orașului: veniți... și vă bucurați... căci încurând alții vor aprinde lumânări în cetatea lutului — care va fi a voastră!...

SANDU ARIANU

FRĂMÂNTĂRI

Ușor sue chemarea
 în ceasul neașteptat
 spre negura 'ntâlnită
 la dogoarea arșiței din haturi.
 Hee!...

Sufletul aruncă năvodul visului
 în mijlocul cutremurului de clipe.
 Uf!

Ciuba înfiptă ascute frica
 sub lespedeă răstignirii.
 Ieslea cu ogrinjii vorbelor
 păstrează spini ascunși.
 Hm!

Tremur rece pironit pe stâlpul
 teșit de toporul neîncrederii.
 Iih!...

Unghee, luj / Central University Library Cluj
 înfigeți-vă în carnea
 pământului
 și scoateți colțul ierbii fiarelor.
 Cuvânt nespus,
 prinde șaptele pietrelor!

Da...

Buzele ei aprind stelele.

ION TH. ILEA

VÂNTUL

El cânt' o rapsodie
 în game aeriene
 și-anină printre arbori
 miros de buruene.

Vestește 'n trâmbiți toamnă
 în alergări de paj
 și tremură anemic
 florile 'n grilaj.

L'ascultă 'nduioșate
 aleele din parc, —
 de-atâtea renunțări
 acuma se descarc.

Sălbatic îi e cântul;
 îngână pe alee
 dragostea topită
 în ultima femeie.

MIRCEA CONTANTINESCU

BRĂDUȚ

Se desfăcuseră aripi de fum topind în umbră câmpie și conștiințe.

În zarea arsă în răstimpuri de izbucniri roșii de flăcări mugiau monștrii, scuișând în văzduh mesagii ucigătoare de ură.

Era un sbucium de iad, o zvârcolire subt care străvechiul pământ părea că se frământă urlând în durerile prefacerii.

Paralizat de propriile lui odrasle de pulbere și fier, creerul a cedat unei impulsii ciudate, produs alterat de groază al instinctului de conservare.

Și în frământarea lor trupurile se rostogolesc în baia de sânge înotând avide spre țărnițele de liniștire ale morții.

.....

Sfâșiat în zguduitorile luptei spectrul de fum și întunec a căzut adormind treptat în prohodul durerii revărsată peste câmp.

E o ingrămădire de ființe în care ultima scântee de energie ar vrea să lumineze vieața.

Și din vibrația ei spasmodică se naște acel sinistru concert mai înspăimântător decât însăși moartea.

.....

În rănile pământului vieața renaște ca într'un leagăn al începutului.

Când a deschis ochii sergentul Ion Brăduț n'a găsit în el decât o senzație de nețărnică nedumerire, o suspensie într'un loc înalt și incolor ca și cerul reumatic de toamnă ce se desfășura uniform și trist deasupra ochilor lui.

Și a rămas așa, incremenit, fără nici un gând, stăpânit doar de o puternică groază de a se privi, de a se mișca.

În jurul său plânsete înăbușite, gemete, chemări ale disperării, își țeseau agonia în aerul mirosind cald a pulbere și carne răscolită.

Sergentul Brăduț a mișcat brațul: a dus la tâmpă o palmă plină de noroi; a simțit atingerea, s'a simțit pe el însuși și în contractia nervoasă a regăsirii un plâns convulsiv îi dilată coșul pieptului torturându-l într'o revărsare de hohotiri.

Sfârșit a adormit apoi cu fața în sus învăluit în umezeala zilei ca într'un cearșaf răcoritor.

.....

Ceața se lăsase deasă desfășurând în umiditatea ei doliul înserării...

Târziu, Brăduț a simți frigul și s'a strâns cutremurându-se.

Deasupra lui, disperată în singurătatea întunericului, durerea a prins glasuri noi, svârcolindu-se în preajma nopții ce se infiripa neagră ca sfârșitul.

Brăduț a tresărit.

De undeva, de aproape, o chemare slabă, stinsă de durere, destrăma întunecul...

S'a sucit de jos, a sărit afară și cu brațele deschise, cu ochii ieșiți din orbite, a prins a alerga ca un nebun, călcând în picioare trupuri, izbind răni, trezind gemete înecate în durerea loviturilor.

Unde, unde...

De jos, din mulțimea de trupuri sângerânde, o mână s'a întins albă, crispându-se în poalele mantalei lui.

Brăduț s'a oprit, a îngenunchiat privind...

O gură însângerată bolborosea o limbă necunoscută, stropindu-i fața cu picuri roșii...

Alătura pe pământ o cască nemțească ședea turtită de-o isbitură de armă.

Brăduț s'a smucit lăsând mantaua în mâna muribundului și din nou fugi prin întuneric.

...Petre ...Petre...

Și din nou călcă trupuri, izbind răni, trezind dureri amorțite.

...ma...m... Petre... Petre,,

Cu mâinile tremurânde Brăduț pipăia trupul în care durerea prindea a muri.

...Petre, frate Petre...

Șiroaie de lacrimi îi invadară din nou obrajii și Brăduț, înconjurându-l cu brațele, ridică de jos trupul întepenit de moarte.

Și fugi cu el în timp ce lacrimile nu mai conteneau.

O lumină punctă întunericul și Brăduț hohoti de bucurie.

.....

Pe obrajii supti și invadați de barbă ai căpitanului străluciră lacrimile lui Brăduț.

İngenunchiat lângă cadavru Brăduț privia îndurerat în ochii comandantului său.

— Doarme. El e mai obosit decât mine... Moartea fugia după noi îmbrăcată cu mantaua pe care mi-a furat-o acolo...

Și cu degetul ridicat, Brăduț arăta undeva, în întuneric, unde groaza zămislea fantasme...

— Da, Brăduț, așa e...

— Acuma ne așteaptă... să nu eșim... să nu eșim... îl caută pe el,, Pe Petre... îl caută auzi?...

Cu ochii holbați, cu brațele ridicate, Brăduț fugi dinaintea viziunii lui...

...vine... vine... ucide-o... ucide-o...

Strigăutul se nălța înfricoșător, străbătând afară în tranșeele unde soldații dormeau istoviți.

...ucide-o... ucide-o...

În ochii lui scăpărau reflexe de ghiată.

.....

Un moment de ezitare și pocnetul revolverului năruî pe Brăduț lângă povara lui...

.....

Odihna atât de trebuincioasă atacului din zorii zilei nu fu turburată.

În întunerecul ei noaptea ascundea destinul zilei de mâine.

Căpitanul privi în negura ferestrii, aruncă arma... și întorcându-se spre cele două cadavre plânse îndelung...

MARCEL VELTER

DOMNUL PLOSCA

In amintirea lui Savin Constant

In oraşul T. J., capitală de judeţ, pe lângă străzi nemăturate, vânzătoare ambulante de mere şi pere pe la colţuri, praf mult, bragă, brânzoae cu renume, mahala de Țigani, din fericire există şi un liceu. Oricât de puţin ar însemna o astfel de Instituţie în alte centre, în oraşul nostru valorează mai mult chiar decât piramida lui Keops, Farul din Alexandria sau oricare alta din cele şapte minuni ale lumii vechi.

Mai ales de vreo doi ani, de când urbea noastră a găzduit în fiecare sfârşit de an câte o simandicoasă faţă de profesor universitar, venit ca preşedinte al comisiei de bacaluareat.

Insemnează mult liceul în viaţa oraşului capitală, deoarece liceu fără profesori nu se poate şi tocmai acest element prezintă marea valoare. Cime dintre elevi poate uita vreodată pe profesorul lui de Istorie, Geografie, Română, Latină, Elină, Germană, Franceză, — unul singur, bine înţeles — care la vreme de nevoie devenia profesor pentru oricare din obiectele numărate.

Când timid şi crescut în atmosfera şcolii primare dela ţară, păşeşti pentru prima dată pragul liceului, aştepţi cu mare nerăbdare să dai ochi cu profesorii.

Primul căpcăun pe care l-am întâlnit în liceu a fost sus numitul profesor. Un coleg — eram în prima oră, a primei zile de şcoală, în clasa I de liceu — repetent, obișnuit deci cu moravurile şcolii, în loc să stea în clasă cu inima cât un purice, aşteptând pe fioroşii viitori dascăli, a ieşit pe sală, s'a amestecat cu foştii lui tovarăşi şi vrând poate să facă exerciţii de tir a lovit pe unul cu o castană drept în nas. Rezultatul? L-a umplut de bulion!

Țipând cât îl ținea gura și exercitând limbajul mahalalei în căutarea unui termen cel puțin comparabil cu efectul castanei, elevul Găină Ion din clasa II, s'a dus să-l reclame pe elevul Digă Constantin din clasa I, la Dom Ploscă.

N'au trecut două minute și Rogociu Ion — un alt repetent — ce sta la ușă și ne punea în curent cu mișcarea de pe sală, izbind ușa, s'a repezit ca o vijelie, la locul său din fundul clasei.

— Fraților, vine Ploscuță!

In imaginația noastră Ploscuță luase proporții pantagruelice, fie ca un Polifem cu plosca uriașă la subsuoară în care băga pe neascultători — ca și Ivan Turbincă — pentru a le lua măsură de jachetă.

Ușa se deschise și apărură un omuleț scund, ghețe cu gumilastru și tocuri nalte, pantaloni strâmți, haină neagră și lungă, chelie și pe deasupra în mână cu o nuia.

— Care-i gușatul care l-a bătut pe ăsta?

(Din fund, cu aerul cel mai nevinovat, se scoală Digă Constantin, îngânând:

— Eu am... vrut... dom prof...

— Ce ai vrut măi bețivane, gușatule, țuicănarule? și de isnoavă s'a repezit cu nuiaua și i-a aplicat câteva unde a nimerit.

Digă n'a răbdat ca Iov ci a șters-o frumos printre bănci. Dom Ploscă după el. Pe semne — după cât am observat mai târziu — că nu era primul spectacol oferit plocon unei clase. Dom Ploscă fugind după el era cât pe aci să-l ajungă. Atunci Digă Constantin când a ajuns la colț, nici una nici două, a pus mâna pe capătul unui pupitru și l-a tras după el astupând astfel trecerea.

— Firea-i al dracului de gușat. Bețivane. Ai supt la mumă-ta până acum și vii la mine să-mi omori copiii? Ți-a adus tat'-to țuică și te-ai îmbătat. Porcule, țuicarul dracului.

Până să spună acestea noi dăm pupitru la o parte din calea lui dom Ploscă. Acesta mai infuriat se repezi din nou după Digă care, cum ajungea la un alt colț, repeta procedeul. Jocul ar fi ținut mult timp — în hohotele noastre de răs — dacă dom Ploscă ostenit, într'un moment de inspirație subită n'ar fi strigat:

— Puneți mâna pe el băeți!

Ca lupii ne-am repezit apucându-l care de unde am nimerit. Când l-a ajuns dom Ploscă o ploaie de lovituri a căzut pe capul bietului Digă, căruia nepriîndu-i acest tratament s'a smuls din mâinile noastre și într'o clipă a fost afară.

— Pune mâna pe el Vasile! Grigore! Unde sunteți bețivilor?

Servitorii Vasile și Grigore abia puteau să-și șteargă lacrimile de răs și să-și ia un aer serios ca nu cumva să cadă ei subt baston.

— Prinde-l, Bonjurache — așa îl numiau elevii pe Grigore — strigă Rogociu dela ușă.

Atât i-a trebuit domnului Ploscă.

Să nu fi auzit vre-un elev — chiar pe stradă — zicând „Bon jour“ că se opria în loc și-i striga:

— „Bună ziua“, mă nemernicule, bețivane! L-a adus tat'-to cu carul și l-a semănat în România pe „Bon jour“? — iar dacă era mai mic îl și lovea.

Eroul Digă a scăpat; Rogociu trecând pe primul plan, în interesul lui dom Ploscă. Dar Rogociu Ion din clasa I n'a așteptat ca Digă Constantin din aceeaș clasă și a fugit.

Dom Ploscă satisfăcut că făcuse dreptate printre noii discipoli și-a pipăit binișor nuiaua să vadă dacă nu cumva în luptă n'a suferit stricăciuni, apoi desfăcându-și haina tacticos, a băgat-o într'un lung buzunar făcând anume de croitor.

De acolo de multeori l-a mai scos și pentru căpăținele noastre.

REVEDERE

Un cer de plumb s'a desfășurat peste satul întins ca o reptilă pe vale.

O atmosferă tăcută, de rugă, ucide timpul ce picură pe strășina vremii, clipele. Un fugit de câine strein simți pe lângă tine iar undulările tăcerii par rupte. Un urlet de sirenă ascunsă, undeva în măruntaiele pământului, deslănțue o gamă de note absurde, strecurând picur cu picur morfina pustiuului în suflet. Tăcerea se rupe în fâșii fine peste hăurile vieții. E orugă caldă închinată afunzimilor fără spațiu.

Zimțul claviaturii stridente rupe arpegii de suferință din tine, pulverizând imaginile peste gânduri.

Sufletul se caută în acest pustiu, iar mugetul prelung ce se așterne pe pântecile pământului, pleacă spre alte lumi.

Și totuși e liniște. O liniște adâncă, neconturată, ce te îmbrățișează plăcut, strecurându-ți mici pete de rugina oboselii peste pleoapele cari cad tot mai grele.

Adormi nedefinit în o lume a somnului și această prefață a lui Swan îți rupe crâmpee fantastice din irealul visurilor confuze.

Dar picioarele merg. Mașina omenească se supune orbește unei ținte.

Oboseala drumului și frescurile frigului n'au putut învinge viața.

Seara Crăciunului poposește la marginea zării și încă n'am ajuns. Satul pare plecat la o rugăciune iar lămpile aprinse — stele pe firmamentul unei gândiri.

Ajung la marginea satului. Umbrele serii dansează un vals frumos. Trec pe lângă fiecare casă depunând un salut pentru mine la porțița veche. Ceva plăcut îmi picură în suflet. E o întrebare. Răspunsul se risipește în aerul serii și un vaer prelung pornește dealungul satului... mama.

Conturată în imaginea mea o vedeam tot veselă cu un zâmbet de mișă în colțul gurii. Poate mă așteaptă să vin acasă.

Lângă ea mă simțiam totdeauna mai aproape de mine însumi. Sufletul nu-mi era un vagabond pe întinsul lumii.

Cu cât mă apropiu de casă cu atât mă regăsesc pe mine în copilăria mea. Trecutul se înșiră frumos ca niște boabe de mărgăritar pe o ață subțire și fină... aci m'am jucat... aci m'a bătut Gheorghiuță băiatul vecinei Ioana și rând pe rând scenele copilăriei se perindează ca în fața unui regisor magic.

Dar pe uliță n'a mai rămas decât copilăria mea și întunerecul. Amândouă se pierd puțin mai departe, pentru a nimeri după cele știute că ulița cotește acum la dreapta, că în colț e o cruce... că dincolo e casa lui Ion Nebunul și satul... satul meu... trăește în mine așa cum e, înmormântat într'o pojghiță de cărbune.

Umbrele nopții au depus peste noi valuri de întunec. În suflet dorm dureri de veacuri.

Am ajuns. Deschid portița. E tot aceeași pe care am lăsat-o. Cu aceeași primire pare că mă îmbrățișează ca altă dată. Vorbește cu aceleași glasuri în tâtânile bătrâne, remițând ultimul arpegiu, în momentul când o închid.

Sunt în ogradă. Mai sunt câteva clipe până voi putea intra în casă și par'că mi-e frică. Mi-e frică de mine însu-mi și de ce o să găsesc acolo...

Pășesc încet, cu sufletul plecat la salcia plângătoare. Mă simt obosit. Par'că târăsc după mine o lume de cadavre. Întunerecul pune ceva greu de tot — o masă imensă de umbre — pe umerii mei.

Ograda e aceeași. Deși nu văd prin întunec, deduc că nu s'a schimbat nimic. La dreapta e tăietorul cu securea, la stânga au stat jucăriile mele, dincolo e grădinița, mai încolo... și tot mai încolo... se pierd toate în neșfârșitul imaginii mele.

Aud glasuri în casă. Lampa aruncă pe fereastră o lumină bolnavă. Învinsă de întunec se așterne ca o dără delă geam până la câine, vechiul meu prieten.

Încă un pas greu de tot și câinele latră discordant. Fuge spre mine. Când m'a recunoscut sare pe mine cu picioarele dinainte, bucurându-se.

S'a risipit de lângă mine ceva greu. Pășesc cu câinele împreună, mai sigur de mine decât până acum. Ajuns în dreptul ferestrei arunc o privire în casă.

Văd pe bunicul cu fața palidă și încrețită, pierdută sub o barbă albă, stând lângă foc și jucându-se cu un copil mic.

Pe mama o văd culcată în pat. E bolnavă? Fața-i palidă, extompată în lengeria albă, pare de mort.

A rămas doar o dără de conștiință în urma mea.

Când am apărut în pragul ușei toți din casă s'au uitat la mine buimăciți.

Ionel!... glasurile s'au pierdut când eu mă aflam lângă patul mamei.

PLECAREA LA ȘCOALĂ

— Sue-te puil mamei! erau ultimele cuvinte ale mamei, pe care o înecă apoi plânsul. Bunicul meu se îngrijea dacă n'a rămas ceva uitat. Eu mă urcai în trăsură. Droaia de copii mă încunjurară. Toți priveau acum cu ochii mirați ca și când ar fi stat de vorbă cu un copil străin, oare avea să facă atâta cale până să ajungă la școlile orașului de unde se va înapoia învățat și cuminte, cum e dascălul sau domnu părinte. Pe toți îi învăluiau într'o privire induișoasă. Cu ei mi-am petrecut zilele fericite ale copilăriei atât de dulci; în mijlocul lor mă simțiam în largul meu, — zburdam în fericirea fără margini.

O îngrijorare se zbate acum în sufletul meu. Era o părere de rău medeluşită; o jale ce mă cuprindea la gândul că am să părăsesc satul și părinții, tovarăși de jocuri, hoinăriile de pe dealuri și trebuie să merg pentru vreme îndelungată într'un oraș departe.

Câte nopți n'am dormit înainte, chinuit de gândul plecării! În ruptul capului nu voiam să plec de-acasă. Rugămintele, udăte cu lacrimi fierbinti ale mamei, sfaturile binevoitoare ale bunicului, m'au înduplecat.

Gândul mi-se lumina când mi-se spunea că trebuie să învăț și s'ajung dascăl în satul meu ca și tata. Imi aduceam aminte atunci de figura plină de bunătate și iubire a tatălui meu, dus acum câțiva ani pe frontul Italiei. Mă vedeam darăș școlarul silitor între ceilalți; simțiam și acum lauda ce mi-o aducea tata când știam citi mai bine ca și prietenii mei de bancă.

— Bine, Sandule, îmi zicea; și mă mângăia lin pe frunte, cu dulci priviri de dragoste părintească.

Dar tata e dus și n'a mai venit. Mitrui al primarului a luat calea orașului.

— Hi, Frunza, — și bunicul dă bice cailor.

Mă uitai la cei ce rămăneau. Mama, ce-și acoperea fața brăzdată de lacrimi, mă porni și pe mine pe un plâns amar.

Lacrimile ce-mi curgeau nereținute, încercam să le ascund, din teama de a nu a fi văzut de tovarășii mei de jocuri ce-o luară la fugă, după trăsura.

Și cât de fericit pare satul meu înfășurat în pulberea de soare ca în nu știu ce maramă de poveste. Văd Murășul ce șerpuește la vale; pot fixa în așteptare gârla leneșă și caldă ce venea de departe și aducea la noi în sat nisip amestecat cu aur. Trăsura lunecă ușor pe drumul de țară. Bunicul se coboară și culege câteva mere roșii din pomii ce se înșiră pe marginea drumului.

Le iau cu plăcere și le duc cu mine ca împreună să simțim „uritul” înstrăinării.

Rămân în urmă dealurile noastre blânde și întinse ce se duceau în valuri către zare și părea că se duceau spre Dumnezeu; pe coama lor vălurită ne jucam vara copiii „de-a cătanele”; aici veneam iarna cu săniile ce lunecau ca trenul și numai când înghețam o luam înapoi spre casă. Treceam hotarul, lăsăm pământul nostru prietenos și bun, pământul ce ne îmbălsăma în poala lui de ierburi aromate. Treceam prin sate străine; locurile lor nu mă încântă, nu-mi răscolesc nici o amintire scumpă... Lungul drumului, puterea soarelui ce venea cu noi și mersul domol al trăsurii mă-au adus somnul.

*

Am fost deșteptat numai în oraș în cadența unui cântec militar ce nu-l voi uita niciodată. Era o izbucnire de inimi pătimase, dornice să-și păstreze pământul ce le aparține pe nedrept. Șirul lor părea nesfârșit. Capul se îndrepta spre gară; cu siguranță erau gata pentru imbarcare, să umple frontul în cine știe ce parte a țării. Cum defilau pe dinaintea ochilor noștri, văzui un soldat ce-mi zimbi cu drag:

— Uite tăticul, bunicule! și bunicul zări pe cel ce râdea de bucurie că vede un băiat ca și al lui, lăsat de mult acasă.

— Nu-i aici, micuțul bunicului. Tăticul tău e dus departe... departe... Și ochii bunicului se pierdeau în zarea infinită a depărtării unde acum atmosfera era încărcată de foc și fum. Bunicul tăcu. Se gândea poate că n'o să-și mai vadă fiul și acest gând i se lăsa pe suflet greu ca o piatră de moară.

Intr'o curte ce-mi părea pustie ne dăm jos din trăsură. Mă țineam aproape de bunic, ce se grăbia la școala văzută din depărtare. În dreptul clădirii mari, văzută mai înainte, ne-am oprit... Intrăm înăuntru. Peste scurtă vreme mă aflam într'o clasă plină de copii. Stam într'o bancă de lângă fereastră. Imprejur vedeam, ca printr'un abur, fețe galbene, tremurându-și buzele, cu ochii în carte, bucherind ca niște papagali cari vorbesc mecanic, fără să înțeleagă nici a mia parte dintr'un bob de cuvânt. La tablă cineva ștergea cu buretele și scria cu creta, cu mâna zgârcită, cutremurată de spaimă, cu fruntea plină de broboane de sudoare rece ca ghița. La răstimpuri prin atmosfera greoaie a clasei, venia ca din depărtări nemăsurate, monotoane ca un tic-tac de perete, vorbe cabalistice neînțelese de mine. Imi

veni rândul. Când răsună numele meu, un ghimpe îmi sfredeli inima, tăindu-mi respirația. Vorbele bunicului dela spate — griji, micul moșului, — îmi readuseră puterile. Pășii grăbit la catedră. Un preot ce era și profesor îmi așternu înaintea ochilor o carte groasă scrisă într'o limbă necunoscută mie, de bună seama ungurească. Dar nu-mi puteam deslăpi ochii de pe figura profesorului.

Îmi face semn să citesc arătându-mi cu degetul bucata. Românește știam ceti bine, curgător, cetiam chiar ireproșabil. Incepui și ungurește mai tare: „a măgar nep“, fiind titlul bucății. Fiindcă aceste vorbe se repetau mereu le dădeam un accent deosebit, singurele ce le înțelegeam.

Către sfârșit mă uitai cu coada ochiului la domnul profesor. Nu mi-a făcut nici o observație. Probabil din cele citite n'a înțeles nimic. Numai câțiva din clasă, între cari se număra și bunicul, au înțeles acel „măgar nep“, lăsând să se vadă pe buzele lor un zimbet semnificativ.

După ce rezolvii bine o problemă de matematică fără să scot o vorbă, examinarea mea era terminată, cu mine isprăvindându-se seria candidaților ascultați la examenul de primire, profesorul ieși. Bunicul ieși primul după el. Verbi cu domnul. Târgul fu gata repede. Bunicul se întoarse vesel.

*

De acum eram al orașului pe care nu-l puteam îndrăgi. Ne-am dus la gazda căutată mai înainte. Stătea aproape de școală. Erau doi bătrâni fără copii. După un schimb de vorbe din cari n'am putut desluși nimic, mi se deschise camera în care și intrai. Cât de puțin ospitalieră era! O masă, un scaun, un pat și încolo numai pereții reci, în ale căror colțuri păiajenn își făceau rețelele lor colbăite. Rămas singur o tristete fără margini mă cuprinse.

Ușa vecină se deschide. Din odaia de alături bunicul lipsea. Gazda observând ceace căutam îmi făcu semn că bunicul s'a dus acasă. La această veste am căzut sleit pe scaun cu fața 'n palme și am început a plânge amar, zguduît de sughituri. Se scursese vreme multă până seara și rămăsesem singur în camera ce-mi părea pustie. Mă culc. Gazda stinse electrica din odaia ei. Nu pot adormi. Gândul la cei de-acasă mă frământă. Mă gândeam la glumele și jocurile din satul meu, la casa noastră din marginea Mureșului, la poveștile bunicului ce mă adormeau în fiecare seară pe nesimțite, la tovarășii mei de jocuri cari au rămas departe în zarea luminoasă a copilăriei mele, acasă. Ce dulce era viața acolo. Ce rău era aici!

Abia acum îmi pot da seama când sunt departe! Târziu în noapte auzii gazda cotrobăind în cele aduse de mine cu buna credință că cel ce veghia în miez de noapte doarme dus. Veni miezul nopții cu visele în care lunecai apoi ca 'n cine știe ce călătorie fermecată.

Dimineața m'am deșteptat cu greu; eram mai obosit de cum m'am culcat. Incet și cu gândul la ai mei m'am dus la școală, pe drumul lung pe care venisem ieri cu trăsura.

PLASTICA

Doi tineri, absolvenți ai școlii de Arte frumoase din Cluj, cu entuziasmul caracteristic vârstei lor, domnii N. Brana, pictor și Luchian Vlasiu, sculptor, au expus în cursul lunii Ianuarie c., în Cluj, din lucrările lor.

Dela prima vedere când intri în sala de expoziție se observă hărnicia exponenților. Lucrări multe, prea multe chiar, unele neisprăvite, mai ales ale domnului Vlasiu.

Domnul Brana, elev al talentatului pictor Catul Bogdan, aduce un colorit sobru și o linie bine conturată. Peisajele sale, în special casele din Paris, au statica impusă la asemenea lucrări. În căutarea unui drum ce se îndreaptă spre arta modernă, ajutat de un talent ce s'a relevat încă de pe băncile școlii; cu o putere de muncă ce se observă la fiecare pas, și cu modestia și tăcerea ce împodobește pe un tânăr doritor de frumos, — domnul Brana este un element dela care se așteaptă închegări plastice de o mare valoare artistică.

La domnul Luchian Vlasiu, în lucrările sale de sculptură, se observa influența maestrului Brâncuș și mai cu seamă a profesorului său Ladea. Are lucrări multe, variate și unele interesante.

EXPOZIȚIA COLECTIVĂ de pictură și sculptură a tinerilor ardeleni în Cluj, deschisă pe ziua de 29 Ianuarie c., a dezvoltat un deosebit interes artistic. Domnii N. Brana în *Repaos pe Sena* are statică și sobrietate; Beneș în *Natura moartă*, desen și linie bine definită; Traian Biltiu o *Olgă*, nud, sugestiv și senzual; Csenan Cornel în *Podul de fier*, arhitectonică bine studiată; Fülöp Antal Andor o *Gabrielă* gingașe și însuflețită; Tasso Marchini în *Dejunul*, multă mișcare și supleță; Letiția Muntean în *Compoziție*, colorit viu și finețe și Ioan Pop în *Podul de fier*, detaliu și perspectivă.

În sculptură domnii Cséro Ferencz are un *Fetiș* reușit; Kudelass Károly în *Dansul diminutii*, ritm, mișcare și grație; Aurel Medrea un *Portret* interiorizat și Radu Pușcariu un *Relief* plin de dinamică.

Tinerii plastici ardeleni lucrează cu spor și sunt dornici de realizări artistice.

TEATRU ȘI OPERA

UNCHIUL DIN PROVINCIE, comedie în 3 acte (4 tablouri) de *Arnold și Bach*, localizare de *Vintilă Rădulescu*. Direcția de scenă *Virgil Vasilescu*.

Localizarea puțin literară a domnului *Vintilă Rădulescu* cu omiterea autorilor este regretabilă. Această comedie este cunoscută publicului după filmul cu acelaș nume. Era mai nemerită o traducere, moravurile fiind cam aceleași pretutindeni. O comedie de factură veche în care neverosimilul și bufoneria sunt egale mijloace pentru un comic de situații periferice.

Vicepreședintele și casierul unei societăți de îndreptarea moravurilor la fetele decăzute, *Petrică Rățoi* și *Tache Berechet*, trimiși de președintele filialei *Corabia*, la București la Congresul societății, ajunși în Capitală, seara se duc la varietei și baruri unde *Rățoi* petrece cu dansatoarea *Lya*, fata lui vitregă, pe care o știa demult plecată în Canada. *Lya* îi face o vizită lui *Rățoi* la *Corabia* și sfătuită de mama ei se lasă și mai mult curtată de *Rățoi* care află mai târziu cine e *Lya* și astfel reușește această fată decăzută să se introducă în familie. Acțiunea e o țesătură de intrigă fără legătură cu subiectul, pe unele locuri.

Domnul *Virgil Vasilescu* în *Petrică Rățoi* ne-a redat un provincial doritor de plăceri și vesel că a scăpat o clipă de plictiseala târgușorului. Tot succesul acestei comedii ușoare se datorește acestui distins actor și director de scenă care dă viață oricărui rol jucat. Domnul *Vanciu* a jucat frumos și a fost la înălțimea partenerului său, fiind mereu aplaudat. Domnul *Neamțu-Ottonel* ne-a redat cu mult talent pe președintele societății *Litroșanu*, iar domnul *Mateescu* un reușit prinț. Domniile *Sandru Rădulescu*, *Tălvan* și *Max Boncescu* au interpretat suficient rolurile.

Doamnele *Sylvia Jipescu-Hodos*, *Aurelia Vasiliu* și domnișoarele *Daia Nicoară* și *Lilly Munteanu* au fost la înălțime în rolurile jucate.

Piesa a fost jucată bine și a plăcut mult publicului.

VĂNZĂTORUL DE PASERI, operă comică în 3 acte de *M. West* și *L. Feld*. Muzica de *Carl Zeller*. Dirigent *A. Ronai*. Direcția de scenă *N. Bretan*, maestru de cor *Herman Klee* și maestru de balet *R. Morawschy*.

Muzica acestei operete, ușoară, sprintenă, ce se subțiază în arii cristaline de turturele își umple sufletul de veselie și plăcere. Aducerea ei pe scena Operii e din cele mai fericite. Acțiunea se petrece în Tirol. Adam e vânzător de paseri și iubește pe Cristina dela Poștă. Un baron aranjează o vânătoare prin partea locului: cu prietenii săi, un prinț și nepotul Stanislas Prințului nu vine și nepotul trece în fața localnicilor drept prinț, făcând în cârciuma satului un chef unde se afla Adam și Cristina. Da aici o încurcătură. Prințesa e gelcoasă pe Cristina pentru că e cu prințul la han, iar Adam gelos pe prinț că se află în tovărășia Cristinei, în timp ce baronul profită de naivitatea sătenilor excoacându-i cu tot felul de promisiuni nerealizabile. Lucrurile se descurcă mai târziu și Adam rămâne tot cu scumpa lui Cristină.

Publicul a ascultat cu plăcere și s'a înveselit de acțiunea acestei operete jucată destul de bine de artiștii Teatrului și Operii noastre.

Domnul Andreescu în rolul lui Adam a cântat cu vioiciune și a jucat cu naturalitate; domnul Moarcăș în rolul prințului a fost greoi și mereu obosit. Doamna Istrate în rolul Cristinei s'a achitat suficient de rol. Domnișoara Fenia Dobrenscăia a jucat cu adevărat frumos și succesul acestei operete se datorește în mare parte acestei admirabile artiste și domnului Mișu Ștefănescu care a dat viață întregului spectacol.

Celalți au completat restul.

CARMEN, operă în 4 acte de *Bizet*. Arhicunoscută publicului, această frumoasă operă, cu muzică atât de senzibilă și ușoară a fost jucată, având în rolurile principale pe doamna Lya Pop, creatoarea rolului Carmen și pe domnul Arbore care a cântat măsurat, cu voce caldă și mereu în ținută serioasă și studiată.

CĂRȚI

RĂSCOALA, roman în 2 volume de *Liviu Rebreanu*. Despre revolta țăranilor din vechiul regat în 1907 s'a vorbit prea puțin chiar și în Istoria noastră contemporană. Nici astăzi nu se știe precis de unde a început această mișcare a plugarilor români, aduși la sapă de lemn de arendașii moșiilor boeresti, mai toți streini, veniți după o îmbogățire rapidă în plaiurile noastre mănoase. Răscoala aceasta atât de rău începută și atât de dureros astâmpărată n'a dat nici un rezultat. După ce a fost înecat în sânge clăcașii noștri au primit drept răsplată *Legea învoielilor agricole*, o nouă asuprire a ciocoidor blestemați. Prin ciocoi nu înțelegem pe vechii boeri cari nu s'au purtat așa de necineros cu bieții țărani ce-i aveau de multă vreme pe moșie. Pseudo democrația partidelor noastre politice a ridicat pleava orașelor, streinii, la ranguri și averi nemuncite și aceștia înarmați cu capitaluri puse la dispoziția lor de băncile politicianilor au invadat satele în căutarea de cumpărare sau de arendare a moșiilor boerilor ce se complăceau într-o boemie și un romantism ieftin, petrecându-și mai tot timpul anulul prin țări streine de unde se întorceau cu o falsă cultură. În lipsa lor canală de ciocoi — arendașul — storcea vraga muncitorului țăran aducându-l la sapă de lemn iar când acest țăran, înebunit de muncă pentru alții, și-a revărsat veninul atâtor ani de suferință, săvârșind, în mânia lui, mari cruzimi, politicianii i-au dat gloante în loc de pământ și astfel am avut în 1907, aproape o sută de ciocoi și boeri omorâți de țărani în 10 zile și unsprezece mii de plugari împușcați în alte 10 zile. Socoteală dreaptă făcută de politicianii nemernici. Și totuși n'ar fi fost chiar așa de rău de le-ar fi dat pământul ce-l udaseră cu atâta sânge.

...Ciocoi pribeag adus de vânt

De ai cu iadul legământ,

Lovește 'n noi, răbdăm bătăi, răbdăm nevoi

Și ham de cai și bici de boi, —

Dar vrem pământ.

Așa glăsuia poetul.

Și au răbdat și bătăi — am văzut atunci bătăi cum nu poate o minte omenească să-și imagineze — și moarte, moarte din belșug, dar pământ nu li s'au dat. Nici în mormânt n'au avut loc. Cei împușcați au fost toți aruncați într-o groapă adâncă la marginea cimitirului, mai rău ca și câinii; și nici preoții nu i-au slujit după legea creștinească. Ce-am văzut în acele zile de groază — eram copil de 12 ani și am fost tot timpul cu răsculații — mi se pare ceva apocalitic. În satele Olteniei din sudul Doljului, Băilești, Galicea Mare, Caraula și Plenița, s'au împușcat în opt zile aproape o sută de oameni. În Plenița, armata — un batalion de dobrogeni, mai toți soldații erau țigani și gușați — a venit în ziua de 17 Martie ora 2 după masă și până seara a împușcat 5 oameni, iar restul de 12 a doua zi, Duminecă până în prânz, și după masă a plecat la Caraula.

N'a plăns nimeni, nu s'a bucurat nimeni, n'a fost nici o îmbunătățire și la o săptămână după toate acestea nimeni nu mai pomenea de răscoală.

Doar zidurile și câte un coș afumat, rămas la câte un conac distrus de foc, mai aminteau de acest prăpăd. De unde a venit cum a venit și cum s'a dus, a fost așa ca o vijelie. Domnul Rebreanu povestește cum a venit răscoala într'un sat din Argeș pe care-l descrie în roman. O femeie și nebunul satului au văzut doi călăreți pe doi cai albi, cari au spus sătenilor că de acum încolo să meargă și să alunge pe boeri și să le ia pământul pe care ei îl muncesc.— e ordin dela Vodă.

E interesant acest fapt pentru că în satul Plenîța, în ziua de 10 Martie, după masă, moș Chiuiu povestea în răscurci la o mulțime de oameni:

— Fraților, doi dimieri (cei ce duc postavul — dimie — la piau), călări pe cai albi, venind dela Risipiți în goana cailor, strigau că revolta a ajuns la Galicea Mare și oamenii au dat foc conacelor, au omorât pe arendași și proprietari și și-au luat pământurile ce le-au muncit. Noi ce facem?

— Ce au făcut ei, fu răspunsul.

Până seara tot satul, de 5 mi de locuitori, era într'o fierbere ca albinele într'un stup când a intrat un șoarece. Ce-a urmat, se află în cartea domnului Rebreanu, scrisă de un romancier destoinic și încercat în arta scrișului.

Dacă acest roman redă evenimentele de atunci cu atâta pătrundere și sbucium, rodul unei munci serioase și îndelungate, este o lucrare literară, cuprinzând mult adevăr istoric, — una din cele mai bune cărți din ultimii ani. — oare publicarea ei în aceste vremuri tulburi, din cauza nedreptăților unor politicieni, mai ticăloși ca la 1907, este nemerită?!]

CALEA, înălțarea spirituală și morală de Mihail Drăgănescu. Vieța pe care o trăim este atât de grea și dureroasă, încât spiritele cu vederi și orizonturi largi caută un refugiu în lumea spirituală, cea sufletească, hrânindu-se cu credința în puterea Binelui și a Cumpătărijii. Materialismul ridicat pe treaptă de altar de semidoctii vremii a înăbușit calea spre Adevăr și Dreptate. Totuși în aceste timpuri de criză sufletească, când creerul celor mulți nu are timp să mai gândească la cele bune și de ordin spiritual, se găsesc ființe alese și îndrăznesc să afirme, că totul este efemer pe pământ și că o vieță cu adevărat începe numai după moarte, dacă omul a săvârșit Binele și Dreptatea. Credința aceasta într'o lume viitoare, a fost ridicată la rangul de știință de marii învățați ai vremii noastre, William Crookes și Charles Richet. Această nouă știință — Metapsihica — prinde rădăcini și a început să preocupe multă lume, între cari și oameni învățați. Domnul Mihail Drăgănescu, un distins intelectual, preocupat de aceste probleme, a scris cartea de mai sus în care pulsează credința sa nestrămutată în viețuirea sufletului după moarte, propăvăduind Cinstea, Binele și Adevărul, căci acestea sunt comorile la cari trebuie să râvnească orice ființă omenească.

Domnul Mihail Drăgănescu, pentru a fi și mai practic în această sublimă credință, redactează și Biblioteca Metapsihică, din care remarcăm: Charles Richet — Știința Metapsihică; Abatele I. A. Petit — Povestirea Ioanei d'Arc; I. Krishnamurti — La picioarele Domnului și Cărarea.

MOARTEA INVINSĂ, nuvele și schițe de Marin I. Bellu. Spiritul de observație și pe unele locuri împregnat de ironie al domnului Marin Bellu, conducătorul revistei *Drumul Vremii*, încheagă un volum de nuvele și schițe.

scrise într'un stil ușor și plăcut la citit. Autorul ne desvăluie calități literare remarcabile și-i așteptăm dezvoltarea în paginile publicației sale.

PE MARGINEA CĂRȚILOR — IV — Creangă de *Leca Morariu*. În această broșură, harnicul cercetător bucovinean, directorul prețioasei reviste *Făt frumos*, literat și folklorist mult apreciat, polemizează, într'un studiu bine documentat, cu domnul Jean Boutière, autorul unui studiu în franțuzește asupra vieții și operii lui Creangă, despre unele caracterizări și precizări din opera neîntrecutului povestitor moldovean. Aceste pagini scrise într'un spirit științific sunt interesante pentru cei cari vor să se documenteze mai bine despre marele nostru Creangă.

ACTUALITĂȚI ÎN PUERICULTURĂ ȘI PEDIATRIE, carte de medicina infantilă, de docent *Dr. Azente Iancu*, medic primar șef de spital. Această scriere fiind din domeniul științei medicale, facem loc unor aprecieri autoritate asupra valorosului studiu al eminentului medic de mai sus, — ale domnului profesor universitar *Titu Gane*, care scrie în prefața volumului:

„După lucrările interesante în domeniul Asistenței și Igienii infantile, domnul *Dr. A. Iancu* continuă o activitate meritorie publicând cursul său ca docent la Clinica infantilă, complectat cu o serie de capitole pe cari le-am putea denumi: *Actualități în Pediatrie*.

Autorul perseverează pe o cale bună, începută după o pregătire sistematică și luminată de o bogată experiență clinică.

Lucrarea de față reprezintă nu numai erudițiune și un material documentar considerabil, ci și o lăudabilă tendință de a înfățișa eclectic diferitele concepții în Medicina infantilă. Domnia sa redă complet vederile diferitelor școale medicale în aceste „actualități” și face un serviciu acelor cari vor să se îndrumeze în acest dedal medical întunecat și de divergența părerilor și de varietatea terminologiei...

Repet ceace spuneam altădată: e de dorit un Locarno medical, după ce s'a schițat cel puțin unul politic.

Toți cei cari se ocupă de Medicina și Igiena copilăriei vor profita cercetând această lucrare”.

LEGEA CONTRACTELOR DE MUNCĂ de *Jacques Moscovici*, avocat, cu o prefață de domnul *C. Xen*i, fost Ministru.

Într'un volum de 256 pagini, domnul *Jacques Moscovici*, avocat, a dat la lumină Legea contractelor de muncă, adnotată cu expunerea de motive, cu debaterile parlamentare, cu note doctrinare explicative și cu jurisprudența instanțelor de fond și a Inaltei Curți de Casație până la zi.

Această merituosă lucrare merită a aduce un neprețuit folos lumii juridice, este precedată de o luminoasă prefață a domnului *Xeni*, fost ministru.

Volumul apărut în condițiuni tehnice ireproșabile s'a tipărit cu toată îngrijirea de Editura Socec.

Este cel mai important volum de adnotări al Legii contractelor de muncă și nu va putea lipsi de pe masa oricui se ocupă de vre-una din multiplele probleme ale vieții muncitorești.

CALENDARUL „IZVORAȘUL” pe 1933, întocmit de *Pr. Gh. N. Dumitrescu-Bistrița*, directorul revistei de muzică, artă națională și folklor „Iz-

vorașul" din Bistrița—Mehedinți. In cele 160 pagini se cuprind, pe lângă cele 50 figuri și chipurile celor mai de seamă folkloriști și muzicanți ai neamului nostru, și o seamă de articole foarte interesante, despre folklor și artă în genere. Calendarul este presărat de atâtea doine și cântece pe note, cântece școlare, încât el dă un farmec deosebit, unic în felul lui.

REVISTE

VIATA ROMÂNEASCĂ, revistă literară și științifică, număr pe ultimile patru luni ale anului 1932. Bătrâna revistă iașană mutată acum doi ani la București, continuă să apară — de multeori cu mari întârzieri — cu un material bogat și variat.

In cele 216 pagini ale revistei se cuprinde o proză viguroasă și studii serioase științifice, economice și politice. Domnul Ioan Petrovici în *Dinamism contemporan* studiază și dezvoltă unele teorii ale lui Bergson într'un o ținută literară impecabilă; domnul Ion Minulescu are o poemă *Invitație absurdă*, cu acelaș ritm și muzicalitate cunoscute la aecst scriitor consacrat; domnul F. Dima în note de călătorie *Cutrerând Bulgaria* ne arată cât de harnic e acest popor balcanic; domnul G. Călinecsu publică un poem inedit al marelui nostru Eminsecu, *Povestea magului căldtor în steie*.
Cronici, Recenzii și Revista Revistelor completează acest volum.

ȘTIRI

DIAVOLUL ALB, cunoscutul roman al distinsului nostru colaborator, domnul Luis de Oteyza, marele scriitor contimporan spaniol, va apare zilele acestea în *Colecția celor 15 lei*, tradus de domnul D. Stănescu, un profund cunoscător al limbii spaniole.

GRAND HOTEL, roman de Wicki Baum, recunoscut ca cel mai bun roman al Germaniei de după război, va apare în marea editură Socec, tradus de domnul Felix Aderca.

C. ARGINTARU

Rugăm stăruitor pe domnii abonați să ne achite abonamentul de 200 lei pe anul 1932.

HYPERION

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

DIRECTOR: C. ARGINTARU

APARE LA SFÂRȘITUL FIECĂREI LUNI

REDACTIA ȘI ADMINISTRATIJA :

C L U J , CALEA DOROBANȚILOR NO. 60

ABONAMENTE NUMAI ANUALE :

PARTICULARI . . . . . 200 LEI

INSTITUȚIUNILE DE ORICE FEL,

FIE DE STAT SAU PARTICULARE 300 LEI

MINISTERELE, LEGAȚIILE ȘI ÎN

STREINĂTATE . . . . . 500 LEI

ÎN COMERȚ NU SE GĂSEȘTE

MANUSCRISELE NEPUBLICATE SE ARD

C. A. M.

CASA AUTONOMĂ A MONOPOLURILOR REGATULUI ROMÂNIEI

are în exploatarea și administrarea sa șase monopoluri (tutunul, hârtia de țigarete, sarea, chibriturile, explozivii și cărțile de joc), dintre cari cele mai importante sunt monopolul tutunului și monopolul sării. Intrebuințează aproape 8000 muncitori în manufacturile ei de tutun, 6000 în depozitele de fermentare, 2500 în saline și aproape 2000 funcționari în diversele servicii centrale și exterioare.

MONOPOLUL TUTUNULUI

Cuprinde cultura, fabricația și vânzarea tutunului, cu 26 depozite de fermentarea tutunului, șase manufacturi de tutun și un institut experimental pentru cultura și fermentarea tutunului, dotate cu mijloacele tehnice cele mai moderne.

Suprafața cultivată 34.400 Ha., cu o producție de aproximativ 25.000.000 kgr. tutun brut. Intrebuințează cca 85.000 cultivatori de tutun.

Fabrică țigarete, țigări de foi și tutunuri tăiate, ca Jaka, Persician, Ghimpați, Ialomița, Sătmărean, Bănat, Resina, Moldova și Virginia.

Țigarete românești sunt cotate azi printre cele mai bune țigarete din lume, ca de pildă „Ferdinand“, „Macedonia“, „Tomis“, „Mihai“, „București“, „Virginia“, „Specialitate“, etc. — — Export în diferite țări.

MONOPOLUL SĂRII

Cuprinde extracția și vânzarea sării

Rezervele de sare evaluate, cca 15¹/₂ miliarde de tone, repartizate în 200 de masivi, dintre cari cel mai mare este acela din Slănic-Prahova, care reprezintă un bloc compact de 60 km. lungime, 12 km. lărgime și peste 1000 m. adâncime. Din punct de vedere chimic, sarea românească este una din cele mai curate, cu 99.8% Na Cl₂ și cu un aspect cristalin.

Producția anuală cca 300.000 tone, din care 20—30% destinate exportului.

Export în diferite țări europene și asiatice, prin porturile Constanța,

Brăila și Giurgiu.

Pentru orice informațiuni adresați-vă la:

Casa Autonomă a Monopolurilor Regatului României

DIRECȚIUNEA COMERCIALĂ Calea Victoriei, 152 (București)

Tipografia „Ardealul“ Cluj

LIBRĂRIA EDITOARE

SOCEC & CO. S. A.

București, Calea Victoriei 13

Bogat asortiment de cărți literare, pedagogice, de Drept și bibliotecii de popularizare.

CETIȚI BIBLIOTECA PENTRU TOȚI — Publicație enciclopedică românească. — Aproape 1300 numere apărute. — Un număr 7 lei

---

Scriitorul I. A. Basarabescu a fost decurând sărbătorit cu prilejul împlinirii a 60 de ani. Cetitorii și toți admiratorii marelui prozator îl pot sărbători cetind

UN OM ÎN TOATĂ FIREA

volum care a apărut în marea editură „Socec“, cuprinzând cele mai caracteristice și atrăgătoare pagini. — Prețul 30 lei.

A apărut în editura „Socec“, puternicul și atrăgătorul roman

ÎN CETATEA IDEALULUI

de Dem. Theodorescu

Prețul 30 lei.

STENDHAL are și la noi mulți admiratori. ROȘU ȘI NEGRU, celebrul roman al acestui genial scriitor, din „Biblioteca pentru toți“, a apărut până acum în mai multe edițiuni. Decurând a fost tradus și tipărit de casa editoare „Socec“, romanul atât de cunoscut, SUBT CERUL PARMEI, în două volume. — Costul lor 80 lei.

A apărut într'un elegant volum un merituos studiu științific

ACTUALITĂȚI ÎN PUERICULTURĂ ȘI PEDIATRIE

de docent Dr. Axente Iancu, medic primar șef de spital. Depozitul la autor, Cluj, Strada Grigorescu No. 33 — Prețul 250 lei.

A apărut LEGEA CONTRACTELOR DE MUNCĂ de avocatul Jacques Moscovici cu o prefață de C. Xenii, fost ministru. Un volum de 256 pagini, frumos tipărit, în cunoscuta editură Socec, cu prețul de 120 lei.

GALERIILE LAFAYETE instalate în palatul marelui librării editoare „Socec“ din Calea Victoriei—București, are superbe raioane, zilnic asortate cu tot felul de articole din țară și străinătate. Nu există un articol, de orice fel ar fi, să nu se afle în acest grandios magazin. Vinde cel mai ieftin din toată țara. — Furnizorii curții regale.

 Ce urmărim noi?

 Să vă interesăm

 Să vă sfătuim

 Să vă servim

 Deveniți clienții noștri!

Da! veți deveni clienții și prietenii noștri pentru că **GALERIILE LAFAYETTE** vă oferă numai folease. Câștig de timp, pentru că în același loc găsiți adunate tot ce aveți nevoie. Câștig de bani pentru că magazinele noastre, eliminând intermediarii dela producător la consumator, sunt singure în măsură să estimeze prețurile înlăturând orice concurență. Asortimente bogate, o permanentă grijă de a fi în curent cu moda și cu cerințele clienței, livrare la domiciliu, tot lucruri menite să facă din fiecare client un credincios prieten al **G A L E R I I L O R L A F A Y E T T E**.

Ardelenii, când vin în B u c u r e ș t i, merg la GRAND HOTEL, vis-à-vis de palatul marelui librării »S o c e c« din Calea Victoriei 13. Confort modern, serviciu prompt și p r e ț u r i c o n v e n a b i l e.